

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.25 (3097) ●

● ЧАЦВЕР, 3 ліпеня, 2008

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Непераможны грыфон
Аповед пра Яна Кароля Хадкевіча, прадстаўніка старажытнага шляхецкага роду, вядомага ў Вялікім княстве Літоўскім, усёй Рэчы Паспалітай вайсковага кіраўніка. **Стар. 2–3**

Ігар і гітара
Пераможцам міжнароднага конкурсу, які праходзіў у Германіі, стаў Ігар Дзедусенка з Маладзечна **Стар. 4**

Не проста сведка мінулых войнаў
Стар. 4

Там, дзе квецень круглы год

Цэнтральны батанічны сад Нацыянальнай акадэміі навук — буйнейшы ў Еўропе

На цяністых сцежках Цэнтральнага батанічнага саду ў Мінску — прыемны адпачынак

Вольга Бяляўская

Толькі за апошнія два гады калекцыя Цэнтральнага батанічнага саду павялічылася да 10 тысяч відаў і сартоў раслін розных кліматычных зон свету. “Разам з колькасцю стала лепшай і якасць генафонду: цяпер Цэнтральны батанічны сад Беларусі па складзе калекцыйных

фондаў можа па праву лічыцца адным з самых буйных у Еўропе”, — адзначае вучоны сакратар ЦБС Міхась Матыль.

Цяпер у Батанічным садзе вядзецца рэканструкцыя аб’ектаў інфраструктуры. Добраўпарадкаўваюцца прыродна-раслінныя комплексы і тэрыторыі, абнаўляюцца алеі. На Лебядзіным возеры — ёсць і

такое цудоўнае месца на тэрыторыі Сада — нават ствараецца новы востраў: там спецыялісты плануюць размясціць экспазіцыю водных раслін. Абнаўляецца і экспазіцыйная аранжарэя. Зусім нядаўна ў ёй з’явіліся новыя трапічныя расліны з Кубы, В’етнама, Кітая.

Найбольшая колькасць наведвальнікаў — да 10 тысяч

чалавек за выхадныя — у Цэнтральным батанічным садзе звычайна ў маі і чэрвені. А штогод яго наведваюць больш за 500 тысяч чалавек.

Сёння Цэнтральны батанічны сад у Мінску — не толькі захавальнік генафонду раслін, але і вядучы навуковы цэнтр Беларусі, які атрымаў шырокую вядомасць і прызнанне.

ВЕСТКІ

Сімвалічны падарунак

Таццяна Паляжай

Трактар “Беларус” ад імя Прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі перададзены былому віцэ-прэзідэнту Індыі і старшыні верхняй палаты індыйскага парламента Бхайрану Сінгху Шэххавату.

Як паведамілі БелТА ў Міністэрстве замежных спраў Беларусі, гэта знак удзячнасці за ўклад Бхайрана Сінгха Шэххавата ў развіццё беларуска-індыйскіх адносін. Цырымонія перадачы трактара адбылася ў Нью-Дэлі. А перадгісторыя ў гэтай падзеі такая. У час афіцыйнага візіту кіраўніка беларускай дзяржавы ў Індыю ў красавіку 2007 года Бхайран Сінгх Шэххават паведаміў Аляксандру Лукашэнку аб вялікім асабістым вопыце ў галіне вядзення сельскай гаспадаркі ў маштабе дзяржавы. Ён таксама адзначыў, што працягвае сам займацца фермерствам, і выказаў значную зацікаўленасць да беларускай сельскагаспадарчай тэхнікі. У адказ Аляксандр Лукашэнка паабяцаў перадаць Бхайрану Сінгху Шэххавату трактар “Беларус”.

У знешнепалітычным ведамстве адзначылі высокі ўзровень і дынамічнае развіццё беларуска-індыйскіх адносін. Перадача трактара — гэта і дэманстрацыя высокіх якасных характарыстык беларускай сельскагаспадарчай тэхнікі, якая надзейна працуе і ў кліматычных умовах Індыі. Беларуска-індыйскі дыялог мае пазітыўную дынаміку, і вяртанне беларускай трактарнай тэхнікі на індыйскі рынак — справа перспектыўная.

Гарызонты “Белавіі”

Вольга Бялова

Нацыянальная авіякампанія ў летні сезон пашырыла геаграфію палётаў.

Па-першае, адкрыўся новы рэйс з Мінска ў Мілан — перыядычнасцю 3 разы на тыдзень. 3 чэрвеня павялічылася колькасць рэйсаў у Маскву — да 5 разоў на тыдзень. “У наступным годзе мы плануем яшчэ больш пашырыць геаграфію палётаў і павялічыць колькасць авіярэісаў у Балгарыю, Грэцыю, Турцыю, Іспанію, а таксама ў іншыя краіны”, — адзначыў генеральны дырэктар авіякампаніі “Белавія” Анатоль Гусараў.

Для сяброўства і акіяна — не перашкода

У Мінску і Каракасе пачалі працаваць аддзяленні Беларуска-венесуэльскага цэнтра навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва

Галіна Грышкевіч

Як паведамілі ў пасольстве Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла, у Каракасе прэзентацыя Цэнтра навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва адбылася адначасова з правядзеннем выставы, на якой былі прадстаў-

лены вырабы беларускіх народных промыслаў. Мерапрыемства прайшло ў Нацыянальным эксперыментальным універсітэце імя Сімона Радрыгеса з удзелам беларускай дэлегацыі. З мэтай устанавлення кантактаў і абмену вопытам прадстаўнікі Беларусі таксама наведалі

ў Венесуэле Інстытут навуковых даследаванняў, Нацыянальны інстытут сельскай гаспадаркі, Міністэрства народнай улады па навуках і тэхналогіях.

Тым часам некалькі раней у Мінску прайшла афіцыйная цырымонія адкрыцця аддзялення

Беларуска-венесуэльскага цэнтра навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва, у якой прыняла ўдзел дэлегацыя з Венесуэлы на чале з рэктарам Нацыянальнага эксперыментальнага ўніверсітэта Мануэлем Марынья Мюлерам.

Цэнтр навукова-тэх-

нічнага супрацоўніцтва ўжо аказвае садзейнанне навучальным установам, навуковым арганізацыям, прадпрыемствам дзвюх краін у пашырэнні сувязяў, а таксама ў фарміраванні эфектыўнага механізма ўзаемадзяння пры рэалізацыі сумесных праектаў.

Як дрэвы моцныя сваімі каранямі, так і народы, дзяржавы — гісторыяй. Цяпер у грамадстве вялікая цікавасць да мінулага, да гістарычных асобаў даўняй пары. У прыватнасці, Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі праводзіць раскопкі на месцы старажытнага радавога замка Хадкевічаў — у вёсцы Рыжкавічы Шклоўскага раёна. Вядома, што замак існаваў у XVI–XVIII стагоддзях. Даследваць гэтае гістарычнае месца археолагі пачалі параўнальна нядаўна, але ўжо летась там знойдзена мноства прадметаў: зброя, упрыгожанні, фрагменты адзення і посуду. Тым часам гісторыкі вывучаюць архіўныя дакументы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю прадстаўнікоў шляхецкага роду Хадкевічаў. Пра аднаго з іх, вядомага ў Вялікім княстве Літоўскім, усёй Рэчы Паспалітай палкаводца, і раскажваецца ў гэтым артыкуле.

Непераможны Грыфон

Хадкевіч Ян Кароль (1560–1621), прадстаўнік старажытнага шляхецкага роду, выдатны военачальнік, вялікі гетман Літоўскі (1605). Атрымаў буйную перамогу над шведамі пад Кіргхольмам (1605). Камандаваў войскамі Рэчы Паспалітай падчас канфлікту паміж Масквой і Варшавай (1611–1612, 1617–1618). Паспяхова дзейнічаў супраць туркаў пад Хоцінам (1621).

Ад дзеда, Караля Хадкевіча, дастаўся Яну герб “Грыфон”. Грыфон — непераможная істота, знак розуму і сілы.

Але часам і грыфоны паміраюць. Вакол гетмана Яна Хадкевіча, апусціўшы галовы, стаялі каралеўскія камісары, беларуска-літоўскія і польскія рыцары, казацкія старшыні, шляхта. Некалі магутнае цела скавала нерухомасць. У цемры палаткі твар здаваўся змярцвела-бледным. Толькі вочы... Вочы, якія бачылі тысячы разбітых ворагаў, твары любімых жанчын і магілу адзінага сына-спадчынніка, па-ранейшаму заставаліся жывымі.

Перад тым, як заснуць назаўсёды, гетману, відаць, прыпомнілася далёкае дзяцінства. Ён убачыў сябе, бесклапотнага хлопчыка, які хутчэй за іншых узбег на бастыён родавага Мышанскага замка. (Гэтае месца было, як сведчаць гістарычныя крыніцы, пад цяперашнім горадам Баранавічы ў Брэсцкай вобласці.) “Вікторыум! Здавайцеся!” — звонка выгукнуў хлапчук, размахваючы драўляным мячом над галовамі аднагодкаў. “Я-ан! — пачуў вясёлы, падбэдзёрлівы голас дзеда Гераніма. — Ворагаў Радзімы секчы ў пень трэба!”

Ян Кароль Хадкевіч быў народжаны для вайны.

Мусіць, спецыяльна для вайны, якую Рэч Паспалітая вяла за сваё месца пад сонцам. Такія людзі прыходзяць на гэты свет рэдка, не ў кожную эпоху, сведчаннем чаму заняпад і крах некалі магутнай дзяржавы. Краіне патрабаваўся вялікі правадыр і вялікі воін, ёю ж кіравалі пераважна нікчэмныя, напышлівыя ўладары. А ён кідаўся па дарогах вайны з поўначы на поўдзень, з захаду на ўсход, нападаў, акружаў, штурмаваў і сек, сек, сек... Але вось зверам не быў. Пасля Кіргхольмскай перамогі Хадкевіч асабіста прысутнічаў на пышной цырымоніі пахаванняў загінулых варожых князёў, а ў лістах да жонкі і паплечнікаў прызнаваўся, што губляе розум ад жахаў вайны, тысяч забітых, гора і галашэнняў...

Беларускі Марс паміраў пад Хоцінам, у Бесарабіі. Там у 1621 годзе яго 60-тысячная армія стрымлівала націск у разы большай па колькасці арміі турэцкага султана Асмана II і вымусіла туркаў заключыць мір. Ваяваць у меншасці гетману даводзілася часта. “Не вялікія сілы патрэбны, а мужнасць. Калі войска добра папрацуе, будзе мець не магчымы, а сапраўдны поспех”. Так здарылася і пад Какенгаўзенам, дзе ў 1601 годзе разам з Янушам Радзівілам вырвалі яны перамогу ў шасці тысяч шведаў. А пад Белым Камем у 1604 годзе з двюма тысячамі жаўнераў Вялікага княства Літоўскага разбіў ён сем тысяч шведаў. Пад Кіргхольмам у 1605-м яго чатыры тысячы салдат разгра-

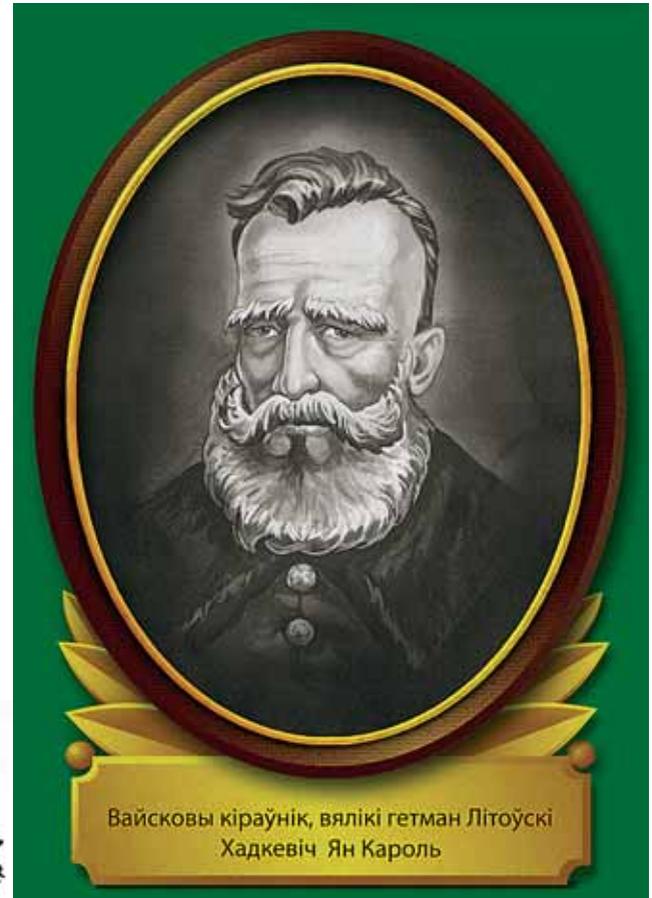

Герб роду Хадкевічаў. Рэканструкцыя мастака Андрэя Леўчыка

мілі 14-тысячную шведскую армію, страціўшы забітымі крыху больш за сто чалавек. Яшчэ можна прыгадаць абарону Рыгі, Дынамюнда, Дэрпта, Вайленштэйна...

Так было і ў паходзе 1611–1612 гадоў, калі ўцягнутаму ў варшаўска-віленска-маскоўскія палацавыя інтрыгі Хадкевічу прыйшлося процістаяць велізарнаму маскоўскаму войску, каб захаваць сваю армію і гонар дзяржавы. Ох, ужо гэтыя “паспалітыя” праблемы: вечная нястача грошай, людзей, коней, артылерыі, харчавання і лекаў. Затое ў непрадуманых планах венцаносцаў ніколі недасяччы не было. Выконваючы іх, прыходзілася разлічваць толькі на сябе і сваіх людзей — каралю не да таго... Вось і цяпер “Божай міласцю” палое дзесьці пад Львовам і слухае весткі пра хоцінскую бойню, як казкі.

Аб чым думаў у апошнія хвіліны пасівелы ў сечах гетман? Відаць, пра родазнавальніка Івана Хадкевіча, слаўнага беларускага рыцара, які ваяваў з крыжакі, ваяводу кіеўскага. Ён загінуў у палоне ў крымскіх татар. А, можа, згадаўся яму прадзед Аляксандр, ваявода наваградскі, мудры дзяржаўны дзеяч, дыпламат, дэпутат сеймаў. Ці дзед Геранім, яры прыхільнік саюзнай дзяржавы з Польшчай з-за пагрозы з усходу. Ці бацька, Ян Ге-

Вайсковы кіраўнік, вялікі гетман Літоўскі Хадкевіч Ян Кароль

Паштоўка з серыі “Твае сыны, Беларусь!” Малюнак В. Ляхара

ранімавіч, таленавіты военачальнік і дыпламат, які вярнуў Айчыне выхад у Балтыйскае мора, адрэзаны крыжакі і яшчэ ў XIII стагоддзі.

Мусіць, думаў і пра жонку Муціць, думаў і пра жонку Сафію Мяслецкую — “наймілейшую Зосечку” — і пра любога сына Геранімку, якіх перажыў, і пра дачку Ганну, і другую жонку Ганну Астрожскую, вярнуцца да якой яму ўжо не наканавана...

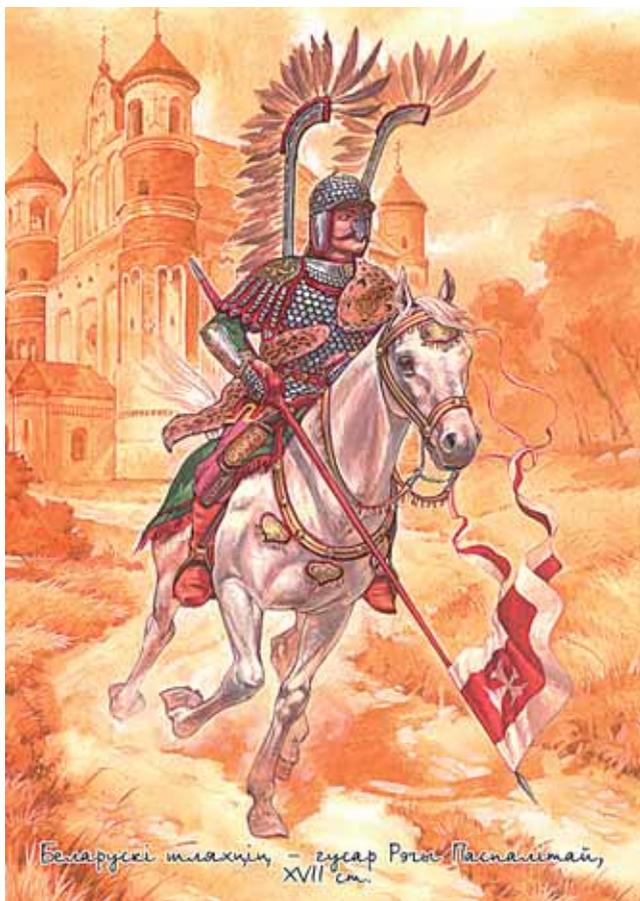
Якія людзі, ворагі і паплечнікі, акружалі яго! Да прыкладу, вялікі кароль і вялікі палкаводзец Стэфан Баторый — малады студэнт Ян бачыў яго ў Вільні. Герцаг Альба, у якога ваяваў супраць марскіх гезаў — галандскіх паўстанцаў, якія зма-

бунт якога ён задушыў, бо адвеку баранілі казакі межы Вялікага княства, а Севярын — грабіў і забіваў, выкупі з гарадоў патрабаваў, мужоў, жонак і дзяцей малых сек. Іншая справа — Пётр Канахэвіч-Сагайдачны, украінскі гетман, таленавіты военачальнік, перамогамі якога Айчына вярнула Паўночную зямлю. І цяпер, пад Хоцінам, калі б не ён і загартаванае ў баях казацкае войска, то не ўтрымалі б асманскую арду.

Ці можа прымроіліся яму ў хвіліны скону тыя, з кім секліся яго харугвы: валашскі князь Міхай Адважны, 60-тысячную армію якога Ян Кароль разбіў у 1600-м пад Плаешці ў Румыніі, за што атрымаў булаву польнага гетмана. А было, шведскі кароль Карл кінуў, усміхнуўшыся палоннаму беларускаму шляхціцу: “Твой гетман вар’ят, што са сваімі роткамі супраць майго шматтысячнага войска выступіў”. Паплаціўся і Карл, і сын яго Карлсан аказаўся біты і патрапіў у палон.

Згадаўся, пэўна, і Януш Радзівіл, таленавіты военачальнік, прадстаўнік магнацкага роду, традыцыйнага саперніка Хадкевічаў. Да чаго дайшло: з-за нявесты Януша Сафіі Амелькавіч схпіліся Радзівілы з Хадкевічамі так, што арміі сабралі з гарматамі, справа да вайны ішла, і кароль угаварыць не змог. Слава Богу, замірыліся, не пралілі крыві. Тады не пралілі, а пазней, падчас бунту супраць караля, героі лівонскіх бітваў сышліся ў сечы, дзе Януш і быў разбіты.

Дзесяткі, сотні годных і нягодных сапернікаў было ў Яна Хадкевіча. Вось і цяпер малады, жорсткі Асман II прыгнаў пад Хоцін амаль 300-тысячнае войска. Пад яго сцягі сабраліся туркі,

Гусар Рэчы Паспалітай, XVII ст. Малюнак В. Ляхара

Грыфон на сучасным гербе пасёлка Краснасельскі пад Ваўкавыскам — уладальнікам тых мясцінаў быў раней род Хадкевічаў. Аўтар герба М. Елінская, мастак В. Ляхар

галіся з іспанскім урадам. А рыцары Мальтыйскага ордэна, якія дзесяткі гадоў супрацьстаяць Асманскай імперыі! І кароль Жыгімонт Ваза, які змяніў памерлага Баторыя, — авантурыст, аматар баяў і паляванняў, замест грошай на ўтрыманне войска ён пасылаў Хадкевічу ў Лівонію абяцанні ды хвалебныя оды.

Можа, прыпомніўся яму смутны Севярын Налівайка,

арабы, татары, грэкі, сербы, балгары, албанцы, валахі, малдаване, егіпцяне і воіны іншых народаў. Султан не звяртаў увагі на велізарныя страты. Перамога была патрэбна яму любым коштам.

Гетман, магчыма, згадаў дзесяткі вялікіх і малых беларускіх камандзіраў, гатовых аддаць жыццё за Айчыну: роднага брата Аляксандра Хадкевіча, Аляксандра Радзівіла, Сапегу, Тышкевіча, Юрыя і Дамініка Заслаўскіх. Сюды, пад Хоцін, прывялі свае харугвы Адам і Юрый Чартарыйскія, Война, Белафор, Няміра, Багуслаў і Мікалай Зяновічы, Кісель, Зялёнка, Кішка... Не за караля, а хучэй за яго, дагэтуль непераможнага гетмана, ваююць палкі Багдановіча, Закрэўскага, Сіяты, Яна Завішы, Корсака, Гулевіча, Смоліна, Пінскага і многіх іншых.

А як не прыпомніць тысячы салдат бязродных, але стойкіх! Тысячы жаўнераў, што неслі на сваіх плячах цяжар вайны, якія ваявалі за дзяржаву — і гэтай жа дзяржавай не раз былі падманутыя. Колькі разоў іх — зраненых, змарнелых у паходах, галодных і хворых, уцягнутых у авантуры і кінутых без дапамогі і жалавання, — гетман угаворваў застацца, не сыходзіць. Пагражаў смерцю, угаворваў, плаціў са свайго кашалька. Жменька самых адданных воінаў заставалася, і каштавалі яны — сотні кожны.

А вось некаторыя шляціцы ці баяры перад боем хаваліся ў лагеры пад вазамі, іх выцягвалі, праводзілі перад строем, заносілі ў чорныя спісы, пазбаўляючы маёмасці і выракаючы на вечную ганьбу.

...Бяссільныя слязіны нарадзіліся ў кутках стомленых ягонных вачэй. Ніколі не забудзе Хадкевіч жах у Маскоўскім крамлі і сваё бяссілле: ён нічым не мог памагчы абложанаму там польскаму гарнізону. Не жадаў ісці, гаварыў каралю: “Я ніякіх крокаў да Масквы не праўлю. Сваёй Айчыны шукаю, чужога не жадаю”. Ці ведаў, што па царскі вянец для Жыгімонта Вазы ідзе на Маскву? Калі ж і ведаў, можа, пераконваў сябе, што абавязаны вырагаваць тых, што гінуць? Так ці не, але пра паход успомніў — што то была яго “шчырасці ахвяра”.

Гэта адбывалася ў так званы “смутны час” у Рускай дзяржаве, на пачатку XVII стагоддзя, калі з-за адсутнасці законнага спадкаемца рускага прастола прэзэнтэнты на ўладу стварылі некалькі групавак. Яны падтрымліваліся адначасова шляхтай Рэчы Паспалітай і Рускай дзяржавы. На прастоле пабывалі Лжэдзімітрый I, Васіль Шуйскі, Лжэдзімі-

рый II і, нарэшце, перамагла партыя польскага каралевіча Уладзіслава. 17 жніўня 1610 года Уладзіслава заклікалі на рускі прастол, а яго войску 21 верасня 1610 года рускія баяры адчынілі крамлёўскую браму. Прадстаўнік жа іншай групы — князь Пажарскі — асадыў Маскоўскі крамль і польскі гарнізон, які знаходзіўся ў ім. Здымаць гэтую блакаду і адправіўся гетман Хадкевіч.

Страшэнны год адкружаным Крамлі ператварыў людзей у звяроў. Спачатку з’елі траву, карані, палавілі сабак, катой, мышэй. Потым надыйшла чарга палонных. Выкапалі і з’елі нябожчыкаў, лаючыся і даказваючы сваё права, нібы па спадчыне, з’есці сябра або сваяка... Людзі гублялі розум, елі зямлю, грызлі свае рукі і ногі, малілі Бога, каб ён ператварыў цагліну ў хлеб, — і ў ашалеласці гэтую цагліну кусалі. І ў гэтых умовах абложаня знаходзілі яшчэ сілы ваяваць, рабіць вылазкі

Бітва пад Кірхгольмам. 3 карціны польскага мастака Войцэха Косака. Пачатак XX ст.

дакладна вылучыць патрэбны сродак. І тады — перамога! Тады Бог, усміхнуўшыся, згаджаецца з выбарам палкаводца.

“Поле патрабуе подзвігаў, а не слоў!” — выгукваў Хадкевіч. У Лівоніі, калі не хапала людзей, гетман ставіў у лінію абознікаў перад вазамі, з харугвамі ў руках: маў-

марскі бераг, браў сабе ў саюзнікі Ян Кароль Хадкевіч. Адночы нават прыйшлося атакаваць... караблі! Вось дзе прыпомніў ён марскіх гезаў! Пасадзіўшы на набытыя і трафейныя караблі пяхоту, якая і мора ж раней не бачыла, гетман загадаў уначы падкрасіць да шведскіх судоў у порце Саліс, запаліць іх палаючымі караблямі-брандэрамі і расстраляць з гармат. Літвіны-беларусы бліскуча выканалі за-

больш дакладных і частых залпаў мушкетаў заковалася сонца не толькі айчынай кавалерыі. Ва ўсім свеце царыцай палёў станавілася прафесійная пяхота. Сыходзіла эпоха рыцараў-гусараў, а разам з ёй і адзін з яе герояў.

Гетман маліўся перад кожнай бітвай, прасіў у Бога перамогі, а пасля бітвы — прабачэння за горы чалавечых целаў, за тысячы душ забітых воінаў. Сутнасць ваеннага чалавека вызначаў словамі: “Малітва, шабля, конь”. Маліўся ён і цяпер,

Схема бітвы пад Кірхгольмам (тэрыторыя сучаснай Латвіі) у 1605 годзе. Рэканструкцыя Рыгора Долбіка

і падкопы.

Той жах нельга было спыніць. Апалчэнне Пажарскага не здолела разбіць невялікае войска Хадкевіча, але і гетман не мог зняць асаду добра ўмацаванага горада. Сіл не хапала. Хадкевіч сышоў, але калі вярнуўся пад сцены Беларускай для ўзвядзення на трон каралевіча Уладзіслава, слабасць абодвух бакоў і штурм сталіцы паслужылі нагодай для падпісання Дэўлінскага перамір’я.

Гісторыі вядомыя імёны сотняў палкаводцаў, але што робіць адзінкі з іх вялікімі? Можа, веданне цудоўных рэцэптаў перамогі, ваенных сакрэтаў, вядомых нямногім? Такія рэцэпты ёсць, і дасяжныя яны ўсім. Разведка, неспадзяванасць, імклівыя начныя пераходы, калі забаранялася распальваць вогнішчы, напад невялікіх атрадаў з засад, грамаднае выкарыстоўванне мясцовасці, пабудова баявога парадку, умацаванне калёсамі лагера, увядзенне саперніка ў зман... І многае іншае скарыстоўваў і Хадкевіч, і яго ворагі. А яшчэ — нюх! Вось сапраўдны талент! Нюх, каб сапраўды ацаніць, і нюх, каб

Схема бітвы пад Хоцінам (тэрыторыя сучаснай Украіны) у 1621 годзе. Рэканструкцыя Рыгора Долбіка

Булава, сімвал гетманскай улады. За збораў Музея войска Польскага ў Варшаве

гад, запісаўшы ў гісторыю беларускага воінства першую марскую бітву, да таго ж паспяхова выйграную.

...Мёртвую цішыню вакол палаткі паміраючага гетмана парушыла конскае ржанне. Коні... Што можа быць прыгажэй за табун, які ляціць па полі, або атакі кавалерыі, якая ўсё змятае! Яшчэ пры Баторыі галоўнай часткай цяжкай кавалерыі стала крылатая гусарыя. Дасталася ад яе пяціметровых пікаў і непрыступным карэ шведскіх і турэцкіх конным латнікам-спахі. Ад лязгаючай сталлю лавіны, што няўхільна насоўвалася на суперніка, здавалася, няма паратунку. Многім набожным людзям у ёй бачыўся біч Божы, крылы за спінамі надавалі гусарам выгляд нябесных воінаў-архангелаў. Тупат капытоў, шум крылаў і прапорцаў на піках, роў сотняў мужчынскіх глотак і таранны ўдар небывалай сілы! Ян Хадкевіч быў улюблены ў гусарыю, пры ім яна дасягнула свайго росквіту і максімальнай моцы. Але ўсяму прыходзіць канец. Пад грукат артылерыі і ўсё

стаячы на парозе Вечнасці: “О, Усявышні Суддзя спраў людскіх! Твая ёсць сіла, Твая магутнасць і Твая бітва. Па волі Твайёй адбываецца ўсё вялікае на зямлі: войны, паражэнні, перамогі. Слабых ператвараш Ты ў моцных, прыніжаеш гордых,

Ян Кароль Хадкевіч пад Хоцінам. 3 карціны польскага мастака Войцэха Косака. Пачатак XX ст.

узвышаеш зміраных. Дзякую Табе за добрыя весткі, прадбачанне і дбанне пра маю Айчыну, за паражэнне дзікіх паганцаў і вялікую славу хрысціянства”. “Смерці прашу ў Бога, пякельнага пекла, бо там лягчэй, чым тут!” — аднойчы напісаў ён у лісце.

24 верасня 1621 года памёр Ян Кароль Хадкевіч, “а з ім вялікае шчасце Айчыны мілай”, адзначаць удзельнікі Хоцінскай бітвы. Бог падаваў яму і жыццё, і смерць — і, мусіць, не за многія храмы, якія будаваў набожны гетман. Проста, усміхнуўшыся, у чарговы раз Ён пагадзіўся з выбарам палкаводца.

Замест пасляслоўя. Помнік “непераможнаму беларусу” ў бронзе абавязкова будзе. Краіна вяртае з небыцця імёны сваіх слаўных сыноў. Але невялікія помнікі палкаводцу Яну Хадкевічу ёсць і сёння. Як сказана ва Указе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 1.12.2004 года №590, “з мэтай аднаўлення гістарычных і стварэння новых афіцыйных геральдычных знакаў”, зацверджаны герб і сцяг гарадскога пасёлка Краснасельскі Ваўкавыскага раёна: сярэбраны грыфон у чырвоным полі. Гэта — родавы герб Хадкевічаў, як даніна памяці роду, які валодаў калісьці Красным Сялом. А на гербе горада Ляхавічы Брэсцкай вобласці — абрыс плана замка, пераўтворанага ў непрыступную цвярдзю Янам Хадкевічам. Ёсць яшчэ знак-эмблема грамадскага руху “Мужнасць і майстэрства” Узброеных Сіл Беларусі, аздоблена малюнкам грыфона — магутнай і непераможнай істоты, якая ўзнялася з мячом у руцэ, паядноўваючы славу сівога гетмана і яго нашчадкаў.

Віктар ЛЯХАР,
член Геральдычнага савета пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь

Сучасны герб горада Ляхавічы, зацверджаны ў Гербавым матрыкуле Рэспублікі Беларусь адным з першых: у 1994 годзе. Аўтары: В. Кузьміч, С. Чарановіч

ляў, прыйшло папаўненне з Княства. Там жа, ваюючы з Мансфельдам, лепшым палкаводцам імперыі Габсбургаў, войска якога было большым, зрабіў выгляд, што адступае. Вораг кінуўся праз мост на іншы бераг, дзе яго тут жа контратакавалі, не даўшы стаць у баявы парадок. Поўны разгром.

У іншы раз, схаваўшы частку сваіх сіл, ён накіраваў паслоў да непрыяцеля паведаміць, што не жадае біцца з такім вялікім войскам. Скажаў так — і адступіў. Варожыя палкі кінуліся ў бой, з якога вярнуліся нямногія.

І вецер, і дым вогнішчаў, і пыл, які запарушвае вочы суперніку, што атакуе

Ігар і гітара

Пераможцам міжнароднага конкурсу, які праходзіў у Германіі, стаў малады выканаўца з Маладзечна

18-гадовы Ігар Дзедусенка атрымаў дыплом першай ступені і званне лаўрэата. Пераможца ўдасцелены таксама спецыяльнага прызга — гітары работы румынскага майстра Канстанціна Дзімітру.

Навучэнец Маладзечанскага музычнага вучылішча імя Міхала Клеафаса Агінскага выступаў ва ўзроставай катэгорыі да 20 гадоў. Усяго ў конкурсе ўдзельнічалі прадстаўнікі 18 краін, у тым ліку Беларусі, Расіі, Бельгіі, Босніі і Герцагавіны, Грэцыі, Аўстрыі,

Партугаліі, Сербіі, Чарнагорыі, Венгрыі, Турцыі. Таленавіты музыкант — не навічок на такіх прэстыжных конкурсах. Летась Ігар Дзедусенка заняў першае месца на міжнародным конкурсе юных гітарыстаў у горадзе Веймар (Германія), а ў 2006-м быў уладальнікам Гран-пры міжнароднага конкурсу гітарыстаў

“Сегед-2006” у Венгрыі. Дарэчы, першую ўзнагароду гітарыст атрымаў... у 8 гадоў. Ён неаднаразова ўдасцелваўся стыпендыі і прэміяй Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі.

Ігар займаецца ў вядомага педагога, дацэнта Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Яўгена Грыдзюшкі. У бліжэйшых планах маладога талента — удзел у конкурсах у Грэцыі, Аўстрыі, Польшчы. Гітарыст рыхтуецца выступіць і на фестывалі ў Вільнюсе, дзе ўжо даваў сольны канцэрт.

Ігар Дзедусенка віртуозна іграе на гітары

Важкая муза

Жанна Катлярова

Першая скульптура ўстаноўлена на фасадзе Тэатра оперы і балета.

Скульптурная выява музы тэатра Мельпамены (скульптар Генадзь Буралкін) вельмі ўпрыгожыла фасад будынка. Між іншым, вышыня статуі 5 метраў, а вага яна цэлых 5 тон. Наступная скульптура будзе ўстаноўлена ў верасні. А ўсяго ў кампазіцыю ўвойдуць пяць: гэта будзе музы танца, тэатра, музыкі, паэзіі, а таксама бог Апалон.

Акрамя таго, ля ўваходу ў будынак з’явіцца архітэктурны ансамбль з фантанам. Ужо вядуцца работы па яго ўладкаванні. Дарэчы, на тэрыторыі парка, якая

прылягае да тэатра, будучы разбіты алей Оперы і алей Балета. Тым часам у самым будынку скончаны мантаж верхняй механізацыі сцэны, вядуцца работы па наладцы абсталявання ў яе ніжняй частцы. Сучаснае сцэнічнае абсталяванне для тэатра зроблена ў Германіі. Увогуле, рэканструкцыю будынка Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі плануецца завяршыць сёлета.

Музычная прастора сталічных паркаў

Выступленні духавых аркестраў у парках Мінска летам карыстаюцца вялікай папулярнасцю.

Варта адзначыць, што выступленні духавых аркестраў рэгулярна ладзяцца ў сталічных Цэнтральным дзіцячым парку імя Горкага і парку імя 50-годдзя Кас-

трычніка на працягу апошніх пяці гадоў. Свае праграмы і выканаўчае майстэрства за гэты час прадэманстравалі дзесяткі калектываў. Аркестранты выконваюць як класічныя, так і сучасныя творы. Штогод яны даюць у сталічных парках шмат канцэртаў, на якіх прысутнічаюць тысячы глядачоў.

Абараняць Айчыну — святая справа

Ваенна-патрыятычны спартыўны злёт праваслаўнай моладзі, прысвечаны 90-годдзю пагранічных войскаў і 400-годдзю з часу смерці князя Канстанціна Астрожскага прайшоў у Смаргонскім пагранічным атрадзе.

Гэта было сумеснае мерапрыемства Беларускай праваслаўнай царквы і Дзяржаўнага пагранічнага камітэта. Прыехалі 11 каманд праваслаўнай моладзі ад усіх епархій Беларусі, святары, адказныя за ўзаемадзеянне з Узброенымі сіламі епархіяльных упраўленняў, ваеннаслужачыя Смаргонскага пагранічнага атрада. Удзельнікі злэту наведлі месцы баёў Першай сусветнай вайны, пабывалі на пагранічнай заставе “Лынтупы” і ў камендатуры “Тудагай”, дзе азнаёміліся з умовамі службы і побыту вайскоўцаў.

У праграме злэту былі спортыўныя па медыцынскай і турысцкай падрыхтоўцы, а таксама спартыўнае шматбор’е. Завяршыўся злет 22 чэрвеня. У гэты дзень у храме Архістратыга Міхала Смаргонскага пагранічнага атрада епіскап Лідскі і Навагрудскі Гурый адслужыў літургію ў памяць пра гераічны подзвіг пагранічнікаў, якія ў 1941 годзе прымалі ўдзел у першых баях на мяжы.

“Дзякуй за ўвагу і падтрымку!”

Мы вельмі ўдзячны Міністэрству культуры Беларусі, Цэнтру нацыянальных культур, Літаратурнаму музею імя Петруся Броўкі за дасланне нам кнігі, паштоўкі, буклеты, DVD-дыскі, аўдыё- і відэазапісы, турысцкія карты, сувеніры і многае іншае. Усё гэта дапамагае ствараць вобраз Беларусі. І асабліва ўдзячнасць нашым сябрам за слоўнікі. Цяпер родная сэрцу мова дзякуючы ім прыадкрываецца ва ўсёй сваёй паўнаце і прыгажосці.

Мне асабіста вельмі цікавыя даследванні (у прыватнасці, прафесара Адама Мальдзіса) у галіне ўзаемазвязяў беларускай літаратуры з польскай, літоўскай, рускай. Раней я мала надавала ўвагі гісторыі ўзаемаадносін Літвы і Расіі, а таксама Літвы, Польшчы, Беларусі і

Украіны, узаемаўплывам іх культур. І менавіта дзякуючы матэрыялам, якія паступаюць з Беларусі, пачынаю больш глыбока асэнсоўваць гэтыя працэсы.

Па адукацыі я настаўніца рускай мовы і літаратуры. У свой час у інстытуце з задавальненнем займалася мовазнаўствам, вывучала стараславянскую мову і нядрэнна з яе перакладаў. Ды так атрымалася, што стала настаўніцай гісторыі. Але выкажу меркаванне аб тым, што старажытнаруская мова, на мой погляд, больш падобная да сучаснай беларускай і ўкраінскай.

Цяпер я працую над матэрыяламі пра беларусаў, якія жывуць у нашых мясцінах. Некаторыя з іх хачу прапанаваць і рэдакцыі газеты

“Голас Радзімы”.

І яшчэ раз — вялікі дзякуй за ўвагу, за падтрымку грамадскай дзейнасці сібірскіх беларусаў. Нізкі паклон ад усіх нас.

Лідзія Андрыйнава,
дырэктар Арджанікдзееўскага
раённага краязнаўчага музея
пасёлак Кап’ёва,
Рэспубліка Хакасія, Расія.

Ад рэдакцыі

Мяркуем, нашым чытачам будучы цікавыя артыкулы пра жыццё і справы суайчыннікаў, якія удалечыні ад Радзімы адчуваюць з ёй сувязь, памнажаюць добрыя справы. Дасылаць тэксты лепш на электронны адрас рэдакцыі.

Не проста сведка мінулых войнаў

Ірына Трубач

Гродзенская крэпасць — помнік фартыфікацыйнага будаўніцтва XIX — першай палавіны XX стагоддзя — прэтэндуе на ўключэнне ў спіс гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі.

Адпаведнае прадстаўленне Гродзенскі райвыканкам накіраваў у рэспубліканскую навукова-метадычную раду па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры. Канчатковае ж рашэнне аб уключэнні помніка ў спіс гісторыка-культурнай спадчыны і наданне яму адпаведнай катэгорыі прыме Савет Міністраў.

Будаўніцтва фартоў Гродзенс-

кай крэпасці пачалося ў 1887 годзе. Спачатку ўмацаванні мелі часовы характар. Аднак пасля расійска-японскай вайны было вырашана

Старыя сцены Гродзенскай крэпасці будаваць у Гродне крэпасць, праект якой і быў зацверджаны імператарам Мікалаем II у жніўні 1912 года. Планавалася будаўніцтва

13 фартоў і 23 апорных пунктаў, а таксама адкрытых батарэй для гармат буйнога калібру, асобных укрыццяў для пяхоты, аэрадрома, плаціны, дарогі і шэрагу іншых дапаможных збудаванняў. Для ўзвядзення крэпасці былі створаны 14 будаўнічых участкаў, але да пачатку Першай сусветнай вайны работы ні над адным з іх не былі завершаны.

Збудаванні Гродзенскай крэпасці таксама ўваходзілі ў склад 68-га Гродзенскага ўмацаванага раёна, пабудаванага ў 1940-41 гадах у Заходняй асобай ваеннай акрузе. З гродзенскімі фартамі звязаны і трагічны падзеі Вялікай Айчыннай вайны: знішчэнне гітлераўцамі мірных жыхароў у форце II.